

UDK 332.1:061.1 EU (497.6 Brčko)

338.2:061.1 EU (497.6 Brčko)

Pregledni naučni rad

BRČKO DISTRIKT BIH I REGIONALNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE

SANJA ALATOVIĆ*

BRČKO DISTRICT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA AND EU REGIONAL POLICIES

***Abstract:** European Union Regional policy has been created in order to reduce economic and social differences among EU member states by supporting regional development, with the aim to achieve equitable and sustainable growth, as well as to enhance economic, social and territorial cohesion of the Union. To overcome the global financial crisis successfully, European Union requires a smart, sustainable and inclusive growth as defined in the strategic document Europe 2020, for the period 2010 - 2020. Europe 2020 strategy represents a good guideline for reform processes in EU accession and candidate countries, while the document called South East Europe Development Strategy 2020 offers a similar platform for the countries of South East Europe, some of them being EU member states.*

The purpose of this paper is to show whether Brčko district of BH, as a local community with a special status in Bosnia and Herzegovina, may be able to rely on EU regional policy while enhancing its competitiveness and achieving sustainable growth. This has raised a question on how to define Brčko district BH, whether as an independent regional unit or a part of a larger regional space within which it would exploit its position and benefits offered by EU funds and regional development policy.

This research also aims at proving that Brčko district BH will be able to provide additional resources to support its own development through EU funds by using appropriate tools and measures, relying on its own development forces. It also indicates necessity of creation of its policy and a new strategic approach by so called “smart specialization“ which requires focusing on resources and identifying competitive advantages of individual potential of a region based on excellence.

* mr Sanja Alatović, Pomoćnik koordinatora za politička i građanska pitanja Brčko distrikta

Key words: *Regional (cohesion) policy, Europe 2020 strategy, South East Europe 2020 strategy, Smart specialization*

Sažetak: *Regionalna politika Evropske unije osmišljena je da bi se smanjile privredne i socijalne razlike između država članica Unije pomaganjem regionalnog razvoja, s ciljem postizanja ujednačenog i održivog razvoja, kao i jačanja privredne, socijalne i teritorijalne kohezije Unije. U cilju uspješnog savladavanja globalne finansijske krize, Evropskoj uniji je potreban pametan, održiv i uključiv rast definisan kroz strateški dokument Strategija Evropa 2020 za period 2010-2020.god. Strategija Evropa 2020 predstavlja dobru smjernicu za reformске procese u zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u Evropskoj uniji, te je kroz dokument Strategija razvoja jugoistočne Evrope 2020 ponuđena slična platforma za zemlje jugoistočne Evrope, od kojih su neke članice Evropske unije.*

Ovaj rad ima za svrhu pokazati da li se Brčko distrikt BiH, kao lokalna zajednica u Bosni i Hercegovini sa posebnim statusom, u jačanju svoje konkurentnosti i postizanja održivog rasta može osloniti na regionalne politike Evropske unije u budućnosti. Pri tome se postavlja pitanje kako definisati Brčko distrikt BiH, da li kao samostalnu regionalnu jedinicu, ili kao dio većeg regionalnog prostora u okviru kojeg će ostvarivati svoju poziciju i koristi od fondova i politike regionalnog razvoja Evropske unije.

Takođe se ovim istraživanjem želi dokazati da Brčko distrikt BiH u budućnosti može obezbijediti dodatne resurse za podršku svom razvoju iz fondova Evropske unije putem korištenja odgovarajućih instrumenata i mjera, oslanjajući se na vlastite razvojne snage i na nužnost koncipiranja vlastite politike i nove strateške filozofije putem tzv. „pametne specijalizacije“, koja zahtijeva usredsređivanje na resurse i mapiranje konkurentskih prednosti individualnih potencijala regije zasnovane na izvrsnosti.

Ključne riječi: *Regionalna (kohezijska) politika, Strategija Evropa 2020, Strategija JIE 2020, Pametna specijalizacija*

Uvod

Dugi niz godina područje regionalnog razvoja je predmet istraživanja ekonomista i predmet dugogodišnjih debata. Različite ponuđene teorije bile su osnova Evropskoj uniji prilikom stvaranja i oblikovanja vlastite regionalne politike. Regionalna (kohezijska politika) označava politiku čiji je cilj smanjenje

razlika između zemalja članica Evropske unije, postojećih i onih koje su nastale stvaranjem zajedničkog tržišta, uvođenjem zajedničke valute ili sprovođenjem neke od zajedničkih politika Evropske unije.

Kako je Bosna i Hercegovina potencijalni kandidat za članstvo u Evropskoj uniji, i iako je relativno rano govoriti o korištenju strukturnih fondova i implementaciji kohezione politike od strane Bosne i Hercegovine, potrebno je na vrijeme sagledati vlastite potencijale i pripremiti se za sve procese koji čekaju Bosnu i Hercegovinu ako jednog dana želi biti članica Unije, od usvajanja različitih strateških dokumenata do pristupanja i mogućnosti korištenja različitih fondova, programa i projekata koji budu na raspolaganju.

To znači da i Brčko distrikt BiH, kao specifična lokalna zajednica i posebna regionalna jedinica u okviru Bosne i Hercegovine, treba prepoznati vlastite lokalne inovacione i ekonomske sisteme, te mora iskoristiti vlastitu priliku i zatražiti podršku koju pružaju instrumenti regionalne politike Evropske unije. **To omogućava tzv. pametna specijalizacija koja podrazumijeva jačanje regionalnih inovacijskih sistema, povećanje razmjene znanja, te prepoznavanje ključnih konkurentskih prednosti regije u odnosu na druge.**

Takođe, Evropska unija je uvidjela da mnoge regije imaju svoje specifične komparativne prednosti koje treba iskoristiti, što znači da je regionalni i lokalni kontekst postao najvažniji u smislu korištenja evropskih fondova i jačanja održivog rasta.

Istraživačka pitanja u ovom radu su: 1) kakvi su teorijski okviri regionalnog razvoja u literaturi i kakav je model regionalne politike u Evropskoj uniji, 2) kakvi su ciljevi razvoja i jačanja konkurentnosti Brčko distrikta BiH, kao i njegovo pozicioniranje u modelu regionalnih politika, 3) koji se resursi i strategije predlažu i mogu koristiti od strane Brčko distrikta BiH u budućnosti radi što boljeg iskorištavanja fondova Evropske unije.

U toku istraživanja korištena je aktuelna akademska literatura, kao i sekundarni izvori naučnih informacija kao što su publikacije i studije, stručni časopisi, prezentacije, izvještaji, informacije, vodiči, različiti pregledi institucija Evropske unije, kao i dostupni podaci sa Interneta.

Teorijski okviri regionalnog razvoja i model regionalne politike u Evropskoj uniji

Od 50-tih godina prošlog vijeka do danas analizirani su brojni teorijski koncepti regionalnog razvoja, počevši od radova ekonomista koji su razvili niz zanimljivih teorija o izvorima regionalnog rasta, međusobnom odnosu i regionalnim nejednakostima¹. Drugi koncept teorijskog razmišljanja ekonomista zasniva se na poznatom neoklasičnom modelu rasta², koji rast u kratkom i srednjem roku definiše kao rezultat povećanja ponude proizvodnih faktora rada i kapitala, dok u dugom roku rast predstavlja rezultat tehničkog napretka, uz napomenu da za jednu regiju lokacija ne mora da bude prioritetan faktor.

Krajem 80-tih i naročito u 90-tim godinama ponovo je probuđen interes za pitanje privrednog rasta sa pojavom nove teorije rasta i poboljšanih uslova za testiranje različitih pretpostavki i teorija, a koji se prvenstveno ogledaju u području kvaliteta i dostupnosti podataka.³ Takođe, tih se godina u literaturi kao jedan novi pravac u okviru regionalnog razvoja pojavljuje Nova ekonomska geografija (NEG) čiji je glavni osnivač Krugman i koji kao glavne faktore koji određuju proces rasta navodi ekonomiju razmjera i transportne troškove, odnosno udaljenost među lokacijama.⁴ Međutim, ova teorija je pretrpjela niz kritika u smislu da je zasnovana na specifičnim nerealnim mikroekonomskim modelima, te da zbog pretjerane matematičke osnove ne uzima u obzir uticaj institucija, kao i političku i socijalnu situaciju na regionalno oblikovanje ekonomskih aktivnosti.

Pored ekonomskih teorija koje se zasnivaju na formalnom pristupu i matematičkim modelima, 90-tih godina prošlog vijeka na scenu stupaju novi teorijski koncepti regionalnog razvoja koji se zasnivaju na inovacijskim aktivnostima kao izvoru privrednog rasta. Navedeni koncepti uglavnom koriste interdisciplinarni pristup tako što uključuju jako širok broj faktora rasta koji spadaju u kategoriju neopipljivih, odnosno teško mjerljivih faktora. Takođe

1 S.P. Meyer; A. Hecht: *University Growth Poles in Canada: An Empirical Assessment*, Canadian Journal of Regional Science, Vol. 19(3), 1998.

2 Dinamične verzije konvergencijske hipoteze se zasnivaju na teoriji neoklasičnog rasta, naročito u modelima koje su predložili Solow i Swan, gdje postoje dvije vrste konvergencije: uslovna koja se odnosi na konvergenciju prema stabilnoj stopi rasta i rezultira stabilnim dohotkom, nivoom potrošnje i omjerima kapitala, te apsolutna koja se događa kada su parametri rasta jednaki za sve zemlje što rezultira da će bogatije zemlje sporije rasti nego siromašnije zemlje, a dohoci će postati jednaki kroz vrijeme. (Vidjeti više: Robert M. Solow: *A contribution to the theory of economic growth*, Quarterly Journal of Economics, 70, 1956. i T.W. Swan: *Economic Growth and Capital Accumulation*, Economic record, 32, 1956.)

3 R.J. Barro; S.M. Xavier: *Economic growth*, MIT Press, Cambridge, 2004.

4 Paul Krugman: *What's new about New economic Geography?*, Oxford Review of Economic Policy, Vol.14, No.2, 1998.

podrazumijevaju inovacije iz različitih područja, od ekonomije, sociologije, organizacije, te ističu važnost međusobnog povjerenja koje treba da vlada među različitim akterima. Ovaj koncept pridaje važnost lokaciji kao jednom od faktora razvoja, te veliki značaj kvalitetu lokalne vlade ili uprave, odnosno drugim institucijama kao što su fakulteti, istraživački centri, politike razvoja itd.

U tom smislu i sam pojam Regionalna politika Evropske unije i njen teorijski koncept regionalnog razvoja postao je predmet različitih debata i ekonomskih i političkih zvaničnika. Koji su razlozi koji opravdavaju postojanje ove politike i na kojem konceptu je ista zasnovana?

Iz odredbi Ugovora iz Rima i Jedinštenog evropskog akta jasno se vidi da je glavni razlog postojanja regionalne politike Evropske unije političke prirode, s ciljem da izjednači životni standard svih stanovnika Unije, ali isto tako da se pokaže da Evropska unija počiva na principu solidarnosti između država članica.⁵

Međutim, pored političkih razloga, opravdanje za postojanje regionalne politike Evropske unije proizilazi iz ekonomske teorije integracije i teorije rasta⁶ i uticaja na konvergenciju dohotka, uz tvrdnju da će integracija tržišta doprinijeti boljoj alokaciji resursa i specijalizaciji od kojih će korist imati svi partneri, te je vjerovatno da integracija tržišta u kratkoročnom periodu uzrokuje određene teškoće u prilagođavanju siromašnim regionima, a da dugoročne dobiti mogu biti ostvarene poboljšanjem faktora lokacije kao što je obrazovanje, infrastruktura i sl., te su ova razmatranja kao ekonomske teorije bile vodilja Evropskoj uniji prilikom stvaranja i oblikovanje regionalne politike Evropske unije.⁷

To opet navodi na tvrdnje utemeljivača novih teorija regionalnog razvoja da će bogato središte Evropske unije imati više koristi od integracije nego periferija, naročito zbog prednosti aglomeracije.⁸ Kod istraživanja dobitaka od integracije na kratak rok najčešće dolazi do rasta obima trgovine i GDP, dok period prilagođavanja može dovesti do rasta nezaposlenosti, a na srednji i duži rok

5 Ognjen Mirić: *Regionalna politika Evropske unije kao motor ekonomskog razvoja*, Evropski pokret u Srbiji, Beograd, 2009.

6 Osnovnu analizu efekata regionalne ekonomske integracije na realne dohotke i blagostanje početkom pedesetih godina prošlog vijeka postavio je Jacob Viner svojom definicijom stvaranja trgovine (trade creation) i skretanja trgovine (trade diversion), tako što „u mjeri u kojoj je ukupna ponuda povećana i uvoz dobara proizvedenih sa nižim troškovima iz partnerske zemlje zamjenjuje više troškove (prethodno zaštićene) domaće proizvodnje uz očekivanje porasta blagostanja od stvaranja trgovine.“

7 Ognjen Mirić: *Regionalna politika Evropske unije kao motor ekonomskog razvoja*, Evropski pokret u Srbiji, Beograd, 2009.

8 Paul Krugman: *Increasing Returns and Economic Geography*, The Journal of Political Economy, Vol.99, No.3, Jun, 1991.

dolazi do strukturnih promjena u privredama zemalja, izmjena u kvalifikacionoj strukturi radne snage čija se mobilnost povećava, otvaranja novih radnih mjesta i smanjenja nezaposlenosti, a ekonomija obima dobija na značaju.⁹

Sva ova razmatranja mogu biti potkrepljena i činjenicom da se dodatni ekonomski argument postojanja regionalne politike Evropske unije ogleda u postojanju evropske monetarne unije gdje bi različiti nivo razvoja pojedinih država članica prouzrokovao različit nivo životnog standarda, neispunjavanje određenih kriterijuma i nesinhronizovane poteze koji bi ozbiljno ugrozili postojanje monetarne unije.¹⁰

Isto tako, iako su do sada svi teoretičari regionalnog razvoja bili veoma zainteresovani za razumijevanje procesa regionalnog rasta i pada, među njihovim krugovima postignuta je mala saglasnost o tome koja je tačna definicija regije.

Christaller (1933) and Losch (1954) među prvima daju definiciju regije tako što su regije definisane kao hijerarhijski sistemi središnjih mjesta ili gradova višeg reda i veliki broj gradova nižeg reda, te se pretpostavlja da gradovi uvoze dobra iz gradova višeg reda, izvoze u gradove nižeg reda i nemaju interakciju sa ostalim gradovima istog reda.¹¹ Hoover i Giarratan smatraju da su ove regije funkcionalno integrisane do stepena da su tokovi rada, kapitala i dobara češći unutar regije nego sa drugim regijama, kao i da su unutar regije aktivnosti orijentisane prema jednoj tački ili čvoru.¹² Richardson (1979) proširuje koncept uključujući pojam policentrične regije koje imaju nekoliko čvorova i periferija i predlaže i tzv. „planirane regije“ koje odgovaraju jedinicama političke i administrativne kontrole, dok Karl Fox (Fox i Kumar 1994) uključuju u ovaj pristup i princip dominacije središnjeg čvora nad okolnom periferijom, kao i koncept prostorne zavisnosti radnika o okolnim centrima rada.¹³ Takođe, neki autori regije definišu i u terminima prirodnih izvora, ekosistema ili drugih geografskih granica. Pojam „regije“ može se odnositi na određeno područje, određenu teritoriju koja u političkom uređenju neke države može imati (često ga i ima) određeni stepen lokalne autonomije i vlasti – dakle, riječ je o području koje se nalazi unutar jedne

9 Miroslav Antevski: *Efekti regionalne ekonomske integracije u Evropi tipa Sever-Sever i Sever-Jug*, Saopštenja, (<http://www.doiserbia.nb.rs>)

10 Robert A. Mundell: *A Theory of Optimum Currency Areas*, American Economic Review, 1961.

11 Casey J. Dawkins: *Regional Development Theory: Conceptual Foundations, Classic Works, and Recent Developments*, Journal of Planning Literature, 2003.

12 E.M. Hoover; F.Giarratani: *An Introduction to Regional Economics*, Regional Research Institute, West Virginia University, 1985.

13 Casey J. Dawkins: *Regional Development Theory: Conceptual Foundations, Classic Works, and Recent Developments*, Journal of Planning Literature, 2003.

države, ali regija može značiti i neki prostor koji prelazi okvire jedne države.¹⁴

Dakle, regija (pojam izveden iz latinske riječi *regio*) u kontekstu jedne konkretne države, nezavisno od njene veličine, predstavlja njen teritorijalno zaokruženi dio i ima skup karakteristika koji ga povezuju sa cjelinom države, a takođe i skup drugih karakteristika koje ga čine specifičnim.

Iako u literaturi nailazimo na različite definicije pojmova regije, ono što je zajedničko svim članicama Evropske unije je definisanje koncepta regije koja je kreirana sa ciljem provođenja razvojnih politika i utvrđuje se prema NUTS metodologiji.¹⁵

Regionalna (kohezioni) politika jedna od najstarijih zajedničkih politika Evropske unije nastala iz potrebe smanjenja i uklanjanja razlika među regijama država članica i predstavlja najvažniji instrument za postizanje tzv. kohezije Unije, odnosno poboljšanje konkurentnosti lokalnih privreda s ciljem postizanja ujednačenog održivog razvoja i izjednačavanja životnog standarda svih stanovnika Unije. Za implementaciju ove politike članicama Unije dostupni su Strukturni i Kohezioni fond koji predstavljaju glavne finansijske instrumente.

Postoje četiri strukturalna fonda (*Evropski fond za regionalni razvoj, Evropski socijalni fond, Evropski fond za upravljanje i garancije u poljoprivredi, Finansijski instrument za smjernice u ribarstvu*) koja su fokusirana na prioritetne ciljeve razvoja, višegodišnje programiranje, partnerstvo između Evropske komisije i vlasti na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou zemlje članice, te sufinansiranje.

Kohezioni fond je specijalni fond osnovan 1993. god. u svrhu pomoći slabije razvijenim zemljama članicama čiji GDP iznosi manje od 90% prosjeka u Evropskoj uniji. Glavna razlika ovog fonda u odnosu na strukturalne fondove je što se njegova sredstva dodjeljuju na osnovu stepena razvijenosti država članica, a ne regije. Može se reći da je pravi povod njegovog osnivanja bilo zapravo prilagođavanje nacionalnih ekonomija država koje su odlučile da uvedu zajedničku valutu.

Do sada su izvještaji država članica pokazali da su ulaganja kohezione politike od 2007. do 2013.god. podržala više od 73.500 novih malih i srednjih preduzeća i ostvarila preko 263000 radnih mjesta u malim i srednjim preduzećima,

14 Krunoslav Vukelić: *Regionalizacija danas, centralizacija sutra*, Revija za sociologiju, Vol XXXVI., No1-2, 2005.

15 NUTS metodologija propisana Uredbom EZ br.1059/2003 Evropskog parlamenta, te se nakon pristupanja države Evropskoj uniji statistička klasifikacija službeno prihvata kao NUTS regija nove zemlje članice.

te zahvaljujući ulaganjima preko 4,7 miliona građana Evropske unije sada ima široko pojasnu pokrivenost.¹⁶ S jedne strane, vidljivo je da je regionalna politika postala sredstvo za efikasan i moderan način za razvoj komparativnih prednosti regiona, a s druge strane je politika koja je zaštićena posebnim pravilima i političkim dogovorima.

Nove smjernice Evropske unije u cilju poboljšanja konkurentnosti Unije - Strategija Evropa 2020

Početkom 2010.god. Evropska komisija je predložila strateški dokument za Evropsku uniju nazvan *Strategija Evropa 2020 – Strategija za pametan, održiv i uključiv rast* s ciljem da se poboljša konkurentnost Evropske unije do 2020.god., a uz zadržavanje modela tržišnog privređivanja i znatno poboljšanje efikasnog raspolaganja resursima.¹⁷ Ovim novim strateškim dokumentom Evropska unija je predložila tri prioriteta koja se međusobno dopunjuju, a to su:¹⁸

1. Pametan rast - razvijanje ekonomije zasnovane na znanju i inovaciji;
2. Održiv rast - promovisanje ekonomije koja efikasno iskorištava resurse, koja je zelenija i konkurentnija;
3. Uključiv rast - njegovanje ekonomije sa visokom stopom zaposlenosti koja donosi društvenu i teritorijalnu povezanost.

Takođe, Sporazumima između Evropske komisije i pojedinih država članica utvrđuju se planovi nacionalnih nadležnih tijela za upotrebu sredstava iz evropskih strukturnih kohezionih fondova, gdje su sadržani strateški ciljevi i prioriteta država članica u području ulaganja, te su oni povezani sa opšim ciljevima dokumenta „Strategija Evropa 2020“. Reformom kohezione politike za period 2014.-2020. god. obezbijeđeno je do 351,8 milijardi eura u cilju ulaganja u evropske regije, gradove i privredu, te će ona biti glavno sredstvo ulaganja Evropske unije za ostvarivanje ciljeva *Strategije Evropa 2020*.¹⁹ Međutim, iako jedni vide ovu politiku kao efikasan način za razvoj komparativnih prednosti regija, drugi analitičari ukazuju da ova politika na dugoročnoj osnovi ima slab

16 Jose Manuel Barroso: *Kohezijska politika – stvarni pokretač rasta u Europi*, Panorama Inforegio, 48, 2014.

17 U obzir su uzeta iskustva iz dokumenta Lisabonska strategija za rast i radna mjesta koja je pokrenuta 2000.god., obnovljena 2005.god. i bila na snazi do 2010.god., sa strateškim ciljevima da Evropska unija do 2010.god. postane najkonkurentnija i najdinamičnija privreda na svijetu, zasnovana na znanju, održivim ekonomskim rastom sa većim brojem i kvalitetnijim radnim mjestima i jačom socijalnom kohezijom. Vidjeti više: European Council, *Presidency conclusions*, 23-24 March, Lisbon, 2000., (http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm.)

18 *Priopćenje Komisije Evropa 2020, Strategija za pametan, održiv i uključiv rast*, Evropska komisija COM (2010)2020, Bruxelles, (http://www.azoo.hr/images/razno/eu_hr.pdf)

19 *Regionalna politika* – Inforegio, (http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.cfm.)

uticaj na ekonomski rast i da je zasnovana na pogrešnoj ekonomskoj politici.²⁰ Naravno, efekte regionalne politike teško je ocjenjivati, jer je teško odrediti nivo razvoja koji bi jedna regija ili država postigla da nisu korišteni instrumenti regionalne politike.

Novе smjernice zemalja jugoistočne Evrope u cilju poboljšanja konkurentnosti - Strategija jugoistočne Evrope (JIE) 2020

Imajući u vidu da se dokument Strategija Evropa 2020 odnosi samo na zemlje članice Evropske unije te činjenicu da većina zemalja jugoistočne Evrope ima status kandidata ili potencijalnih kandidata za članstvo u Evropskoj uniji, OECD²¹ je pokrenuo inicijativu izrade Strategije razvoja jugoistočne Evrope do 2020 (Strategija JIE 2020) čiji su ciljevi izvedeni iz Strategije razvoja Evrope 2020,²² te bi trebali biti u skladu sa ciljevima iz kohezione politike Evropske unije za period 2014-2020.god.

Kao ključni cilj Strategije JIE 2020 može se navesti postizanje visokog i održivog ekonomskog razvoja, odnosno podsticanje većeg privrednog rasta u regionu, veći prosperitet i stvaranje novih radnih mjesta, a sve kroz jačanje regionalne saradnje i veze sa Evropskom unijom.

Strategijom se naglašava zajednička vizija zemalja jugoistočne Evrope da se do 2020. god. otvori do jedan milion novih radnih mjesta i to tako što će se povećati stopa zaposlenosti sa 39% na 44%, više nego udvostručiti ukupan regionalni trgovinski promet i to sa 94 na 210 milijardi eura, povećati GDP po

20 Willem Molle: *European Cohesion Policy*, Routledge, Oxon, 2007.

21 OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development – Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj) službeno je uspostavljena 1961. god. kada je stupila na snagu nova Konvencija o OECD-u i predstavlja jedinstven forum i međuvladinu organizaciju u kojoj Vlade više od 30 zemalja rade zajedno na rješavanju privrednih, društvenih i upravljačkih izazova globalizacije, kao i na iskorištavanju vlastitih mogućnosti. Države članice OECD-a su: Australija, Austrija, Belgija, Kanada, Čile, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Island, Izrael, Italija, Japan, Koreja, Luksemburg, Meksiko, Holandija, Novi Zeland, Norveška, Poljska, Portugal, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska, Švicarska, Turska, Velika Britanija, Sjedinjene Američke Države.

22 Vijeće za regionalnu saradnju (RCC - Regional Cooperation Council) čije je sjedište u Sarajevu preuzelo je obavezu da zajedno sa predstavnicima regionalnih organizacija i ekonomskih timova zemalja iz regiona bude zaduženo za izradu Strategije JIE 2020. Na ministarskoj konferenciji u Tirani 2012.god. usvojeni su ključni ciljevi za svaki razvojni stub Strategije JIE 2020, kao i mehanizmi za dalju implementaciju i monitoring istih. Na skupu su se okupile delegacije ministara ekonomije iz Bosne i Hercegovine, Albanije, Bugarske, Hrvatske, Kosova, Moldavije, Crne Gore, Rumunije, Srbije i Makedonije, predstavnici Evropske komisije kao i drugih regionalnih i međunarodnih partnera i inicijativa, međunarodnih organizacija te donatorske zajednice.

glavni stanovnika u regionu sa sadašnjih 36% na 44% evropskog prosjeka, te uvećati broj visokoobrazovanih ljudi za njih 300.000 u sklopu radne snage.²³

Svakako da ova strategija obavezuje vlade zemalja potpisnica i daje jasne političke smjernice mnogim regionalnim inicijativama kako na najbolji način uključiti nacionalne vlade da bi se najbolje iskoristili potencijali regionalne saradnje.

Međutim, kako je i Strategija JIE 2020 proizašla iz ciljeva Strategije Evropa 2020, jasna je odrednica da dokument Strategija Evropa 2020 kao bazni dokument nije važan samo za države članice Evropske unije, već predstavlja i značajan strateški pravac za države kandidate i potencijalne kandidate za članstvo u Evropskoj uniji u cilju što boljeg korištenja EU fondova u budućem periodu.

Brčko distrikt BiH kao posebna regionalna jedinica – optimalna politika razvoja u cilju jačanja konkurentnosti i pozicioniranja u okviru modela regionalnih politika

Sam proces pristupanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji nalaže i harmonizaciju sa strateškim dokumentima koja se u okviru Evropske unije koriste u cilju jačanja konkurentnosti i korištenja fondova regionalne politike, kao i poštivanja ciljeva Strategije JIE 2020, čiji je Bosna i Hercegovina potpisnik. Usvajanje smjernica regionalne politike Evropske unije trebalo bi postati jedna od glavnih obaveza i Bosne i Hercegovine u naporima da u skorijoj budućnosti postane član te zajednice.

S tim u vezi, jedan od glavnih prioriteta vlada na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, pa tako i u Brčko distriktu BiH, je rješavanje ekonomskih problema, te usvajanje smjernica za implementaciju regionalnih politika koje će osigurati stabilnost i razvoj.

Kako se fokus istraživanja u ovom radu odnosi na Brčko distrikt BiH, kao posebnu administrativnu, političku i ekonomsku jedinicu koja egzistira u okviru Bosne i Hercegovine, postavlja se pitanje kako posmatrati Brčko distrikt BiH, da li kao samostalnu regionalnu jedinicu, ili kao dio većeg regionalnog prostora u okviru kojeg će ostvarivati svoju poziciju i koristi od fondova i politike regionalnog razvoja Evropske unije, a sve u cilju jačanja svoje konkurentske pozicije.

Podsjećanja radi, Brčko distrikt BiH uspostavljen je na osnovu političkog dogovora i Konačne arbitražne odluke za oblast Brčko, te je kao posebna

²³ *South East Europe 2020*, Regional Cooperation Council, Sarajevo, November 2013.

samostalna jedinica u okviru Bosne i Hercegovine proglašen 08. marta 2000. god. Ova specifična lokalna zajednica, nastala pod patronatom međunarodne supervizije, koja pored političke ima i ekonomsku samostalnost zauzima površinu od 493,3 km² što čini 1% ukupne teritorije Bosne i Hercegovine.

Kako je Evropska unija uvidjela da mnoge regije imaju svoje specifične komparativne prednosti i da neke već imaju tradiciju razvoja održivih tehnologija koje efikasno koriste resurse, regionalni i lokalni kontekst je postao jako važan u jačanju održivog rasta, jer regije najbolje poznaju vlastite potencijale uz korištenje lokalnih prirodnih resursa.

Tako je u junu 2011.god. Evropska komisija lansirala novu platformu „Pametna specijalizacija“ kako bi sve zemlje članice zajedno s njihovim regijama mogle kvalitetnije prepoznati industrijske sektore i ciljeve ulaganja u istraživanja i razvoj. Pametna specijalizacija je zapravo dio Strategije Evropa 2020 koja želi prevazići strukturne slabosti i predstavlja novi koncept inovacijske politike efikasne i djelotvorne upotrebe javnih investicija u istraživanje.

Strategija pametne specijalizacije je preduslov za korištenje Evropskog fonda za regionalni razvoj (ERDF) za investicije u istraživanje, tehnološki razvoj i inovacije, te sve nacionalne i regionalne vlasti u Evropskoj uniji moraju kreirati svoje strategije. Članice Evropske unije se podstiču da na inovativan način razvijaju samo one oblasti u kojima ostvaruju dobre rezultate i u okviru kojih mogu biti konkurentne u globalnoj ekonomiji.

Među prvima Strategiju pametne specijalizacije formulisala je Flandrija, jedna od tri regije u Belgiji.²⁴ Pristup ka jasno postavljenom razvoju bi trebao pomoći institucionalnu izgradnju i njeno jačanje, uz poboljšanje pristupačnosti za robe, usluge i informacije da promovišu inovacije i preduzetništvo.²⁵

Pametna specijalizacija podrazumijeva identifikaciju jedinstvenih obilježja i potencijala svake zemlje i regije, uz isticanje konkurentskih prednosti. U obavezi su je provesti sve nacionalne i regionalne vlasti radi efikasnijeg korištenja strukturnih fondova, te je u tom smislu nužno što jače povezati akademski i ekonomski sektor, odnosno istraživačke projekte približiti konkretnim potrebama privrede. Istraživanje literature koja se bavi lokalnim ekonomskim razvojem

24 T. Vanthillo; A. Verhetsel: *Paradigm change in regional policy: Towards smart specialisation? Lessons from Flanders (Belgium)*, Belgian Journal of Geography, 1-2, 2012.

25 Fabrizio Barca: *An Agenda for a Reformed Cohesion Policy-Independent Report*, European Commission, Brussels 2009.

pokazuje da bi teoretičari iz ove oblasti mogli koristiti koncept „diverzifikovane specijalizacije“ u cilju klasifikacije ekonomskih regija i ocjenjivanja klastera.²⁶

Strategija pametne specijalizacije pomaže da se prepoznaju ključne strateške industrije za svaku regiju i usmjere inovacijske i ulagačke strategije na njih. Inovativne aktivnosti se mogu odnositi na istraživanje i razvoj, do inovativnih ideja u oblasti građevinarstva, dizajna, upravljanja i korištenja energijom, kao i poslovnih modela. Dakle, one su zasnovane na efikasnijem korištenju javnih dobara, te regijama mogu pomoći da svoja sredstva usmjere na nekoliko ključnih prioriteta, umjesto da ulaganja rasporede na sva područja. Ona takođe uključuje okupljanje svih regionalnih aktera i sredstava oko vizije budućnosti koja se bazira na izvrsnosti jedne regije, kao i jačanje regionalnih inovacijskih sistema i povećavanje razmjene znanja. Zato, bilo bi korisno za jednu ekonomiju i socijalni razvoj regija da njihove regionalne vlade dizajniraju vlastite politike u pravcu da podržavaju „najviše obećavajuća područja“ u sadašnjosti ili budućnosti, odnosno komparativne prednosti u smislu bržeg regionalnog prosperiteta.²⁷

Koncentracija resursa i nužnost pravljenja izbora su veoma važni, te se regije trebaju fokusirati na originalne specijalizacije, uz međusobno prepoznavanje u čemu je svaka regija najbolja. Takođe, uz ovako odabran koncept specijalizacije, velika odgovornost je, kako na nacionalnim, tako i regionalnim i lokalnim vlastima. Može se reći da pametna specijalizacija zapravo predstavlja poboljšanje i nadogradnju postojeće metodologije za programiranje strukturnih fondova.

Ova vrsta specijalizacije je usko povezana sa idejom i organizacijom poslovnih, odnosno industrijskih klastera, pri čemu je „pametni klaster“ geografska koncentracija međusobno povezanih preduzeća, dobavljača i povezanih institucija. Naime, regije suočene sa razvojnim izazovima u prošlosti često su nastojale stvoriti iste ili slične prioritete kao i druge vodeće regije, te ovakav strateški koncept podstiče da se usvajaju regionalne politike koje su realno osmišljene prema sposobnostima i potrebama.

Strategija pametne specijalizacije se zasniva na tzv. 4C²⁸, i to:

- efikasnom sistemu inovacija zasnovanom na privatnim i javnim partnerstvima,

26 J.C. Dissart: *Regional Economic Diversity and Regional Economic Stability: Research Results and Agenda*, International Regional Science Review 26, 4, Institut Supérieur d'Agriculture, Lille, France, 2003.

27 E. Baier; H. Kroll; A. Zenker: *Temples of smart specialisation: Experiences of place-based regional development strategies in Germany and Austria*, Working Papers Firms and Regions No.R5/2013, Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research ISI, Karlsruhe, 2013.

28 *Prijedlog vizije, ciljeva, provedbenih instrumenata i prioriternih tematskih područja – Strategija pametne specijalizacije Republike Hrvatske*, Republika Hrvatska, Ministarstvo gospodarstva, 2013., (<http://www.mingo.hr/page/strategija-pametne-specijalizacije-republike-hrvatske>)

- razvoju klastera i povezivanju privatnog sektora, nauke i javnog sektora,
- povezivanju kapaciteta za istraživanje, razvoj i inovacije sa potrebama privrede,
- pažljivim odabirom prioriteta zasnovanim na teritorijalnom kapitalu i pametnoj specijalizaciji.

Treba ipak napomenuti da određeni teoretičari smatraju pametnu specijalizaciju kao koncept koji nije dovoljno zasnovan niti potkrepljen empirijskim činjenicama, te su alati i instrumenti koji podržavaju pametnu specijalizaciju više u domenu želja i dobre nade, ili kako ga nazivaju fenomenom “od akademske ideje do političkog instrumenta, iznenađujućeg uspjeha koncepta i teškoće njegove implementacije”.²⁹

Ako posmatramo Brčko distrikt BiH kao specifičnu lokalnu, a istovremeno i samostalnu regionalnu jedinicu u okviru Bosne i Hercegovine, koncept zasnovan na Pametnoj specijalizaciji mogao bi biti dobra strateška baza za jačanje vlastite konkurentnosti, uz efikasno korištenje fondova u budućnosti. Baš zbog svog specijalnog statusa, političke i ekonomske nezavisnosti, Distrikt bi trebao prepoznati dvije ili tri strateške djelatnosti u kojima je bolji od ostalih, odnosno dati prednost preduzećima iz oblasti inovacija, te razmotriti klusterski način povezivanja sa preduzećima iz određenih djelatnosti iz susjednih regija ili država. Dakle, Brčko distrikt BiH bi se trebao fokusirati na originalne oblasti specijalizacije, a ne na iste prioritete kao i druge regije u Bosni i Hercegovini, jer će to dovesti do njihove međusobne konkurencije, uz postizanje vrlo malih efekata.

Putem izrade strategija za pametnu specijalizaciju obuhvataju se specifičnosti svakog individualnog regiona, poštujući njegove prioritete i resurse, uz poštovanje principa odozdo na gore (bottom-up).³⁰

Prema zagovornicima koncepta konkurentnosti, u nastojanju da se poveća prosperitet stanovništva manje je važno u kojoj se industrijskoj grani neka zemlja takmiči. Mnogo je važnije na koji način ona konkuriše.³¹ Dakle, osnovna uloga koncepta pametne specijalizacije je da pomogne regijama i državama da prepoznaju nekoliko ključnih prioritetnih sektora i u njih ulažu sredstva koja su im na raspolaganju, jer je do sada bio obrnut slučaj da se malo sredstava „rasipalo“ na

29 D. Foray; P. A. David; H.B. Hall: *Smart specialisation* – Working paper, MTEI, November 2011.

30 Vasilije Ljubinković: *Pametna specijalizacija i dobro upravljanje*, (www.rarei.rs)

31 Michael Porter: Presentation - *Regional Competitiveness in a Global Economy*, The Summit for American Prosperity, The Brookings Institution, Washington, June 2008.

veliki broj oblasti i sektora, uz male ili nikakve efekte. Implementacija ove vrste dokumenata zahtijeva dobre institucije i jaku politiku na regionalnom nivou.³²

Moglo bi se reći da je ovaj koncept na neki način nastavak novijih teorijskih koncepata regionalnog razvoja o kojima je bilo riječi na početku ovog rada, a koji se zasnivaju na inovacijskim aktivnostima kao izvoru privrednog rasta.

Raspoloživi resursi i strategije Brčko distrikta BiH u cilju što boljeg iskorištavanja fondova Evropske unije

Na osnovu dosadašnjih empirijskih pokazatelja, moglo bi se reći da se Brčko distrikt BiH nalazi na dobrom putu u institucionalnom smislu i pripremama s ciljem što boljeg korištenja fondova Evropske unije, kako onih koji su već dostupni, tako i za fondove koje će Bosna i Hercegovina imati na raspolaganju kao kandidat ili članica Evropske unije.

Naime, Brčko distrikt BiH kao posebna lokalna zajednica je od 2009. god. član Skupštine evropskih regija (The Assembly of European Regions – AER), najveće nezavisne mreže regija u širem pojasu Evrope. Skupština je osnovana 1985.god. i okuplja preko 270 regija iz 33 zemlje i 16 međuregionalnih organizacija i predstavlja forum za međuregionalnu saradnju i lobiranje u interesu regija na evropskom nivou. Osnovni ciljevi djelovanja Skupštine evropskih regija su promocija principa supsidijarnosti i regionalne demokratije u Evropi, povećanje političkog uticaja regija na evropskom nivou, podrška regijama u procesu proširenja i suočavanje sa izazovima globalizacije, te olakšavanje međuregionalne saradnje.³³

U izvještajima sa posljednjih sastanaka, Skupština evropskih regija je veoma zadovoljna aktivnim učešćem Brčko distrikta BiH u programima ovog tijela, te je ponuđeno da se saradnja proširi i putem zajedničkog nastupa ka fondovima Evropske unije kroz saradnju na programskim cjelinama kao što su ekonomski razvoj, kvalitet zdravstvene zaštite, preduzetništvo mladih i reforme socijalne zaštite.

Takođe, Vlada Brčko distrikta BiH je u cilju intenziviranja aktivnosti u procesu evropskih integracija pristupila izradi Srednjoročnog programa prioriteta Brčko distrikta BiH u procesu evropskih integracija za period 2015.-2020.god., kako bi Brčko distrikt BiH identificirao svoje prioritete u okviru procesa evropskih

32 D. Foray; X. Goenaga: *The Goals of Smart Specialisation*, S3Policy Brief Series, European Commission, Joint Research Centre, Seville, 2013.

33 *Pojmovnik evropskih integracija*, Vijeće ministara BiH, Direkcija za evropske integracije BiH, Sarajevo, 2010.

integracija na strateški način, osigurao podsticaj ekonomskim i društvenim reformama, lokalnom razvoju i razvoju usluga građanima Brčko distrikta BiH, omogućio planirano jačanje kapaciteta javne uprave i institucija Brčko distrikta BiH za proces evropskih integracija, te osigurao veći stepen odgovornosti svih nadležnih tijela i institucija u planiranju i provođenju reformi povezanih sa procesom integracije u Evropsku uniju.³⁴

Treba istaći svakako da Brčko distrikt BiH kao lokalna zajednica ima dugogodišnje iskustvo u programima prekogranične saradnje sa Hrvatskom i Srbijom, te projektima u organizaciji Instituta evropskih regija i drugih međunarodnih organizacija.

Postoji veliki broj faktora koji utiču na konkurentnost regije i njene kapacitete za razvoj, od kojih su naznačajniji stabilna makroekonomska politika, strukturne reforme, kao i efikasnost državne uprave na svim nivoima vlasti.

U skladu sa smjernicama koje navodi Shankar³⁵ u smislu uspješne harmonizacije sa EU regionalnom politikom, Brčko distrikt BiH treba ukinuti sve barijere koje se odnose na trgovinu i radnu snagu, “know-how” i tehnologiju, te lokalna vlada treba postati vodeći lider u procesu promovisanja regionalnog razvoja.

Programi Evropske unije 2014-2020 kao dodatna šansa u jačanju konkurentnosti i održivog rasta

Programi Evropske unije su programi koji podržavaju politike Evropske unije i prvenstveno imaju za cilj unapređenje saradnje između država članica Evropske unije u raznim oblastima kao što su kultura, nauka, obrazovanje, civilno društvo, zaštita okoliša, preduzetništvo, zdravstvo, pravosuđe, poreske i carinske politike itd.³⁶

Evropska unija je svoje programe otvorila i za učešće zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima na osnovu međunarodnih sporazuma i uz provođenje određene procedure, te je i Bosni i Hercegovini otvorena mogućnost pristupanja ovim programima, na osnovu Okvirnog sporazuma o opštim principima učešća Bosne i Hercegovine u programima Zajednice, od januara 2007.god.

34 *Srednjoročni program prioriteta Brčko distrikta BiH u procesu evropskih integracija za period 2015.-2020.god.*, Službeni glasnik Brčko distrikta BiH br.38/15 od 08.10.2015.

35 Rashmi Shankar: *Lessons from European Union Policies for Regional Development*, World Bank Institute, Poverty Reduction and Economic Management Division, 2009.

36 *Programi Evropske unije 2014-2020*, maj 2014., (www.dei.gov.ba)

Kako programi Evropske unije prate politike i prioritete Evropske unije, državama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u Evropsku uniju se preporučuje selektivno pristupanje ovim programima, vodeći računa o vlastitim potrebama i institucionalnim kapacitetima, kao i budžetskim sredstvima države koja je potrebno planirati i izdvojiti za učešće u svakom pojedinačnom programu.

U prethodnom ciklusu programa Evropske unije za period 2007-2013 Bosna i Hercegovina je učestvovala u nekima od njih, uz prethodno zaključenje međunarodnog sporazuma sa Evropskom unijom i uz plaćanje finansijskog doprinosa za učešće u programu, tzv. ulaznu kartu za svaku godinu učešća u programu.

Bosna i Hercegovina, zajedno sa Albanijom, Makedonijom, Crnom Gorom, Srbijom i Republikom Moldavijom osigurala je puni pristup novom programu Evropske unije za istraživanje i inovacije, pod nazivom Horizon 2020. Iako je učešće malih i srednjih preduzeća još uvijek ograničeno, broj malih preduzeća koja se uključuju u istraživanje i inovacije raste što predstavlja još jedan kvalitetan korak prema uspješnom učešću u programu Horizon 2020, imajući u vidu veći fokus programa na cjelokupan inovacijski lanac, od laboratorije do tržišta.

Program Horizon 2020 predstavlja veliki izazov za Bosnu i Hercegovinu, a samim time i za Brčko distrikt BiH, jer je zasnovan na individualnim razvojnim projektima koji često pomažu poboljšanju postavki osnovnog istraživanja, te daje mogućnost finansiranja direktno ključnih korisnika kao što su preduzeća, javni i privatni istraživački centri i univerziteti.³⁷

Pored programa Horizon 2020, treba spomenuti i Okvirni program Obzor 2020 u kojem je moguće učešće i Bosne i Hercegovine, a kojeg karakterišu zajednički strateški ciljevi koji su navedeni u ključnim dokumentima Evropske unije, te podsticanje razvoja istraživačko-inovacijskih strategija (RIS3)³⁸ za pametne specijalizacije koji su uslov za odobravanje sredstava za istraživanje i inovacije u partnerskim ugovorima.

37 Horizon 2020, *The EU Framework Programme for Research and Innovation*, (<http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>)

38 Operativnim programima RIS3 strategija sprovodi koncept pametne specijalizacije u praksi. Kao što RIS3 Vodič naglašava, osmišljavanje istraživačke i inovativne strategije za pametnu specijalizaciju počinje sa usvajanjem zajedničke vizije o preobražaju regionalne privrede u onu koja će biti konkurentnija i održivija na duže staze. Suština ovog procesa osmišljavanja leži u definisanju prioriteta za ekonomski razvoj zasnovan na znanju, a to su prioriteti utvrđeni na osnovu jedinstvenih kapaciteta i potencijala regiona.

Učešće u ovim programima omogućava da se različiti učesnici upoznaju sa politikama i metodama rada Evropske unije, da učestvuju u implementaciji zajedničkih projekata sa partnerima iz drugih država, te samim tim stiču nova znanja, a što je izuzetno važno i za sve aktere iz Bosne i Hercegovine, odnosno Brčko distrikta BiH.

Zaključak

Iako je relativno rano govoriti o korištenju strukturnih fondova i implementaciji kohezione politike Evropske unije od strane Bosne i Hercegovine, potrebno je prije svega prihvatiti implementaciju različitih vrste strateških dokumenata, odnosno upoznati se sa pristupanjem i mogućnostima korištenja različitih fondova, programa i projekata koji budu na raspolaganju u budućnosti.

Kao dio pripreme zemlje za korištenje, tj. upravljanje evropskim fondovima, a nakon pristupanja u članstvo Evropske unije, Bosna i Hercegovina će morati promijeniti način na koji koristi pomoć i pripremiti se na decentralizovan sistem upravljanja, što podrazumijeva da će najveći dio nadležnosti i odgovornosti biti na regijama, odnosno lokalnim zajednicama.

Takođe, ovi procesi će zahtijevati jako puno edukacija na svim nivoima vlasti, od državnog nivoa do lokalnih zajednica, jer je evidentno nedovoljno poznavanje i razumijevanje decentralizovanog sistema upravljanja fondovima u pogledu upotrebe određenih instrumenata pomoći. Ovo se prije svega odnosi na institucionalne potrebe i zahtjeve koje ovaj proces nameće državi, te razvoj određenih operativnih principa i uspostavljanje neophodne strukture definisanjem regija, odnosno lokalnog nivoa koji će učestvovati u realizaciji procesa decentralizacije.

Koncept pametne specijalizacije je koncept koji može značajno poboljšati razvojne trendove i pokrenuti regionalnu različitost. Pametna specijalizacija podrazumijeva i izgradnju kapaciteta za lokalno stanovništvo, ulaganje u obrazovanje, odnosno fokusiranje na prirodne resurse određenog regiona i njegove komparativne prednosti i ključne potrebe, a ne samo ulaganje u pojedinačne nepovezane projekte, što znači da bi strategija trebalo da bude usmjerena na koncentrisanje resursa na „najperspektivnije“ oblasti individualnih regiona, koje stvaraju najveću dodatnu vrijednost.³⁹

39 Vasilije Ljubinković: *Pametna specijalizacija i dobro upravljanje*, (www.rarei.rs)

To znači da bi osnova za jačanje konkurentnosti Brčko distrikta BiH kao specifične lokalne zajednice u okviru Bosne i Hercegovine, a istovremeno i regije u budućem periodu, mogla se zasnivati na inovacijama i pametnoj specijalizaciji, koje su osnova i obavezan strateški pravac za korištenje fondova evropske kohezione politike zasnovane na principima dokumenata Strategija Evropa 2020 i Strategija JIE 2020.

S ciljem harmonizacije sa evropskim regionalnim politikama i stvaranjem preduslova za što efikasnijim iskorištavanjem evropskih fondova, Brčko distrikt BiH treba iskoristi ovo vrijeme i identifikovati i označiti selektovane oblasti koje će biti prioritet specijalizacije u tehnologiji, poslovnim sistema i poslovnim aktivnostima, a koje će biti atraktivnije u poređenju sa drugim regijama. Time se potvrđuje teza da lokalne regionalne jedinice, kao što je Brčko distrikt BiH, oslanjajući se na vlastite razvojne snage, mogu ostvariti značajno viši nivo konkurentnosti i koristi od evropskih fondova u budućnosti, kako u odnosu na ostatak države u kojoj se ta lokalna zajednica nalazi, tako i u odnosu na regije u drugim državama. Radi se o novom konceptu sinergetskog pristupa jačanja konkurentnosti u smislu zajedničkog djelovanja inovacija i pametne specijalizacije, tako da regije prepoznaju oblasti u kojima posjeduju konkurentne prednosti i u tim oblastima podstiču inovacije.

Svakako da su izazovi koje pametna specijalizacija stavlja pred regiju ili državu brojni, jer je potrebno izvršiti reformu uloge vlasti koja se treba usmjeriti na podsticanje inovacija, jače povezati akademsku i poslovnu zajednicu, naročito u sferi proizvodnje, te snažno podržavati oblast istraživanja i razvoja. U oblasti nauke i tehnologije pametnom specijalizacijom se u fokus stavljaju multisektorska istraživanja i komercijalizacija inovacija, dok se u sferi industrije i preduzetništva akcenat stavlja na podršku razvoju klastera i horizontalnu podršku malim i srednjim preduzećima. Prioriteti bi se se postavljali na osnovu postupka preduzetničkog otkrivanja od najnižeg prema najvišem stepenu koji podržavaju strateški podaci o resursima određene regije, poteškoćama, konkurentskim prednostima te potencijalu za izvrsnost.⁴⁰

Naravno, isti ovaj prijedlog koji se odnosi na prepoznavanje vlastitih konkurentskih prednosti Brčko distrikta BiH odnosi se i na Bosnu i Hercegovinu koja će svakako kao država i članica Evropske unije u budućnosti morati izraditi ovu vrstu strategije, ako želi postati konkurentnija na globalnom nivou i koristiti sredstva fondova koja će biti na raspolaganju.

40 Nacionalne/regionalne inovacijske strategije za pametnu specijalizaciju (RIS3), (www.ec.europa.eu)

LITERATURA

Casey J. Dawkins: *Regional Development Theory: Conceptual Foundations, Classic Works, and Recent Developments*, Journal of Planning Literature, 2003.

D. Foray; P. A. David; H.B. Hall: *Smart specialisation – Working paper*, MTEI, November 2011.

D. Foray; X. Goenaga: *The Goals of Smart Specialisation*, S3Policy Brief Series, European Commission, Joint Research Centre, Seville, 2013.

E. Baier; H. Kroll; A. Zenker: *Temples of smart specialisation: Experiences of place-based regional development strategies in Germany and Austria*, Working Papers Firms and Regions No.R5/2013, Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research ISI, Karlsruhe, 2013.

E.M. Hoover; F.Giarratani: *An Introduction to Regional Economics*, Regional Research Institute, West Virginia University, 1985.

European Council, *Presidency conclusions*, 23-24 March, Lisbon, 2000., (http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm.)

Fabrizio Barca: *An Agenda for a Reformed Cohesion Policy-Independent Report*, European Commission, Brussels 2009.

Horizon 2020, *The EU Framework Programme for Research and Innovation*, (<http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>.)

Jasminka Kronja: *Put od Lisabonske strategije do strategije Evropa 2020. Vodič kroz Strategiju Evropa 2020*, Evropski pokret u Srbiji, Beograd, 2011.

J.C. Dissart: *Regional Economic Diversity and Regional Economic Stability: Research Results and Agenda*, International Regional Science Review 26, 4, Institut Supérieur d'Agriculture, Lille, France, 2003.

Jose Manuel Barroso: *Kohezijska politika – stvarni pokretač rasta u Evropi*, Panorama Inforegio, 48, 2014.

Krunoslav Vukelić: *Regionalizacija danas, centralizacija sutra*, Revija za sociologiju, Vol XXXVI., No1-2, 2005.

Michael Porter: *Presentation - Regional Competitiveness in a Global Economy*, The Summit for American Prosperity, The Brookings Institution, Washington, June 2008.

Miroslav Antevski: *Efekti regionalne ekonomske integracije u Evropi tipa Sever-Sever i Sever-Jug, Saopštenja*, (<http://www.doiserbia.nb.rs>)

Nacionalne/regionalne inovacijske strategije za pametnu specijalizaciju (RIS3), (www.ec.europa.eu)

Ognjen Mirić: *Regionalna politika Evropske unije kao motor ekonomskog razvoja*, Evropski pokret u Srbiji, Beograd, 2009.

Paul Krugman: *Increasing Returns and Economic Geography*, The Journal of Political Economy, Vol.99, No.3, Jun, 1991.

Paul Krugman: *What's new about New economic Geography?*, Oxford Review of Economic Policy, Vol.14, No.2, 1998.

Pojmovnik evropskih integracija, Vijeće ministara BiH, Direkcija za evropske integracije BiH, Sarajevo, 2010.

Prijedlog vizije, ciljeva, provedbenih instrumenata i prioriternih tematskih područja – Strategija pametne specijalizacije Republike Hrvatske, Republika Hrvatska, Ministarstvo gospodarstva, 2013., (<http://www.mingo.hr/page/strategija-pametne-specijalizacije-republike-hrvatske>.)

Priopćenje Komisije Europa 2020, Strategija za pametan, održiv i uključiv rast, Europska komisija COM (2010)2020, Bruxelles, (http://www.azoo.hr/images/razno/eu_hr.pdf)

Programi Evropske unije 2014-2020, maj 2014., (www.dei.gov.ba)

Rashmi Shankar: *Lessons from European Union Policies for Regional Development*, World Bank Institute, Poverty Reduction and Economic Management Division, 2009.

Regionalna politika – Inforegio, (http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.cfm.)

R.J. Barro; S.M. Xavier: *Economic growth*, MIT Press, Cambridge, 2004.

Robert A. Mundell: *A Theory of Optimum Currency Areas*, American Economic Review, 1961.

Robert M. Solow: *A contribution to the theory of economic growth*, Quarterly Journal of Economics, 70, 1956.

SEE 2020 South East Europe 2020 – Jobs and Prosperity in a European Perspective, Regional Cooperation Council, 2013, (www.rcc.int.)

South East Europe 2020, Regional Cooperation Council, Sarajevo, November 2013.

S.P. Meyer; A. Hecht: *University Growth Poles in Canada: An Empirical Assessment*, Canadian Journal of Regional Science, Vol. 19(3), 1998.

Srednjoročni program prioriteta Brčko distrikta BiH u procesu evropskih integracija za period 2015.-2020.god., Službeni glasnik Brčko distrikta BiH br.38/15 od 08.10.2015.

Strategije Evropa 2020 Unija inovacija, Evropska komisija, SEC(2010)1161, Brisel, 2010., (www.inkluzija.gov.rs/wp-content/uploads/2010/07/Unija_inovacija.doc)

T. Vanthillo; A. Verhetsel: *Paradigm change in regional policy: Towards smart specialisation? Lessons from Flanders (Belgium)*, Belgian Journal of Geography, 1-2, 2012.

T.W. Swan: *Economic Growth and Capital Accumulation*, Economic record, 32, 1956.

Vasilije Ljubinković: *Pametna specijalizacija i dobro upravljanje*, (www.rarei.rs)

Willem Molle: *European Cohesion Policy*, Routledge, Oxon, 2007.

(http://www.ec.europa.eu/regional_policy.)

(<http://www.obzor2020.hr/>.)